

■ A Délmagyarország 1994. augusztus 27-i számában jelent meg a neves újságíró, Bodor Pál (Diurnus) írása „Főtér” címmel, amely a kolozsvári főtéri ásatások kapcsán elmélkedik történelemről, szabadságjogokról, emberről. A tőle megszokott veretes glosszáinak (belső vezércikknek?) van azonban egy egekbe kiáltó botlása. „Tudjuk – írja –, Erdély lakosságának már a XIII. században is csak a harmada volt magyar.” A cikk gondolatmenete szempontjából ennek túlzottan nagy jelentősége nincs, hiszen Bodor éppen azt fejtegeti: „Az őrzöngő politikus feltúratja Kolozsvár főtérét: mintha épp ott, a föld alatt heverne az igazsága”, vagyis a történelemben. A történelem azonban – szerencsére – nem egyszerű példatár, újságírói-politikusi hivatkozási alap, hanem tudomány, tényekkel, adatokkal. Márpedig Bodor éppen egy alapvető ténynek hány fittyet, amikor az 1200-as években Erdély lakosságának csak harmadát minősíti magyarnak. (Ha a XIII. század esetleg sajtóhiba lenne, bocsássa meg nekem Bodor Pál e pár sort – megírni persze akkor sem felesleges –, ha viszont tényleg így gondolja, akkor helyreigazítani őt valóban kötelesség.) A problémák ott kezdődnek, hogy a XIII. századból nincs olyan forrásunk, amely lehetőséget adna etnikai

■ A történelem nem egyszerű példatár

Főtér - kevés magyarral

arányok vizsgálatára Erdélyben. A XIV. század első feléből már akad egy ilyen kútfőnk (a pápai tizedjegyzék 1332–1337-ből), amely alapos forráskritika után alkalmas lehet ilyen következtetések levonására. A Conducator elvhű „udvari” történetírója, Stefan Pascu nagyfokú szakmai dilettantizmussal (más szavakkal: szakmai szempontokat háttérbe szorító politikai indítékból) arra a végeredményre jutott: az 1330-as években „Erdély lakosságának több mint 65 százaléka ortodoxokból állott, azaz románokból és igen csekély számú ruténból, és alig 35 százalékot tett ki a katolikusok (magyarok, székelyek és szászok) száma együttesen”. Bodor „adata” tehát szakmailag teljességgel megalapozatlan román álláspontot tükröz, ráadásul növeli „a bajt” azzal, hogy ezt a százalékos arányt még száz évvel korábbra helyezi. A magyar történettudomány mérvadó megállapítása szerint a románok bevándorlása Erdélybe a XII–XIII. század fordulóján kezdődött. Eszmei időpontot, 1200-at figyelembe véve tehát a románok erdélyi

számaránya ekkor 0 és – mondjuk – 0,5 százalék között mozoghatott. Több magyar kutató – köztük e sorok írója is – tett kísérletet arra, hogy az 1332–1337. évi pápai tizedjegyzék és a többi, XIV. századi forrás körültekintő vizsgálata alapján megállapítsa az erdélyi románság százalékos arányát. Miután a részletek ismertetésének itt nincs tere, csak a végeredményt közlöm: 1400 (mint eszmei időpont) körül az erdélyi románság összlétszáma az erdélyi népesség legfeljebb 15 százalékát tette ki. A bevándorlás 200 éve alatt tehát a románság részaránya az erdélyi népességen belül 0–0,5 százalékról maximálisan 15 százalékra nőtt. Ezek az adatok a mai értelemben vett (tehát a Trianon után Romániához került) Erdélyre vonatkoznak. Maksay Ferenc 1500 tájára vonatkozó vizsgálata szerint újabb száz év elmúltával a szűkebb, történeti Erdély területén 23,3 százalék a románság részaránya. A mohácsi csata, a középkori magyar állam bukása idején tehát az erdélyi románság létszáma Erdélyben még nem érte el a 25 százalékot, bár 1200 óta

folyamatosan nőtt. Szó sem lehet tehát arról, hogy a XIII. században a magyarság Erdély népességének csak harmadát tette volna ki. Maksay szerint még a XV–XVI. század fordulóján is az erdélyi lakosok 60,4 százaléka magyar volt. A magyar és román népesség arányában a döntő fordulat a XVI–XVII. században következett be, a XVIII. században a románok számarányára vonatkozó becslések 50–60 százalék között mozognak (vagyis ekkor lehetett a magyarok számaránya a Bodor által említett 33 százalék). 1850-ben viszont már pontos ismeretekkel rendelkezünk: a románok számaránya 57,2 százalék, a magyaroké 26,8 százalék. Ha e pontosítás nem is érinti Bodor magvas írásának mondanivalóját, szó nélkül mégsem hagyhatjuk. Nem azért, mert román álláspontot tükröz egyik megállapítása, hanem azért, mert e román vélemény hamis, koholt, tendenciózus, továbbá azért, mert a tényeket tisztelni kell, s hamis tényekből – Bodor glosszája ritka kivétel – téves következtetések adódnak.